

*Ivan Vrbik
Emir Trklja
Marko Badrić*

Originalni znanstveni rad

UČINCI RAZLIČITIH PROGRAMA UVODNOG I PRIPREMNOG DIJELA SATA

1. UVOD

Tjelesna neaktivnost danas je prisutna kako kod odrasle populacije, tako i kod djece i mladih. Jedan je od razloga način života u kojem veći dio dana provode sjedeći (Štemberger i Krpač, 2009) što samovoljno, što svakodnevno uzrokovano školskim obvezama. Tjelesna je aktivnost najbitniji dio predmeta tjelesne i zdravstvene kulture zato što kroz aktivan način educira učenike na tjelesno aktivan životni stil. Za većinu djece sat tjelesne i zdravstvene kulture jedina je organizirana, planski vođena, svrsi shodna tjelesna aktivnost koju imaju prilike iskusiti. Kroz sat tjelesne i zdravstvene kulture izmjenjuje se informatička i energetska sastavnica. Informatička sastavnica najzastupljenija je u glavnom „A“ dijelu sata i tijekom tog dijela sata često dolazi do „čekanja na red“ (Findak, 1992, prema Prskalo i sur., 2010) uslijed slabijih materijalnih uvjeta, stoga je u drugim dijelovima sata potrebno pokušati utjecati na enegefsku sastavnicu s ciljem uspješnosti transformacijskog procesa. Dosadašnja istraživanja sata tjelesne i zdravstvene kulture najčešće se odnose na učinkovitost metodičkih organizacijskih oblika rada i efektivnog vremena vježbanja u glavnom „A“ dijelu sata (Prskalo, 2000, Prskalo i Findak, 2003) dok se neka istraživanja bave intenzifikacijom rada u pripremnom i glavnom „A“ dijelu sata (Findak i sur., 2003, Prskalo i sur., 2005, Badrić i sur., 2012), a transformacijskom moći vježbanja u glavnom „A“ dijelu sata bavi se Bavčević i sur., (2004) te Bavčević i sur., (2006). Cilj je uvodnog i pripremnog dijela sata organizacijski, fiziološki i emotivno primjenom odgovarajućih vježbi pripremiti na povećane fiziološke napore koji slijede u daljnjem radu (Findak, 2001). Kako ta dva segmenta sata obuhvaćaju $\frac{1}{3}$ ili točnije 30% vremena pitamo se kakve su njihove transformacijske mogućnosti.

Cilj je ovog istraživanja utvrditi moguće razlike u motoričkim sposobnostima kod različito tretiranih skupina ispitanika s obzirom na različite sadržaje korištene u uvodnom i pripremnom dijelu sata nakon 8 tjedana. U skladu s postavljenim ciljem testirane su kvantitativne razlike unutar skupina učenika koji su radili klasičnim načinom i skupine koja je radila eksperimentalni program koji se za razliku od klasičnog cijeli odvija u kretanju.

2. METODE RADA

Uzorak ispitanika obuhvatio je 32 učenika 8. razreda osnovne škole Braća Bobetko iz Siska. Učenici su podijeljeni u dvije skupine, dva razreda, klasičnu skupinu od 17 i eksperimentalnu od 15 učenika. Jedna skupina radila je klasični uvodni i pripremni dio sata, dok je druga skupina radila eksperimentalni program, a obje skupine su u glavnom „A“ i „B“ kao i završnom dijelu sata radili iste programske sadržaje. Klasični uvodni i pripremni dio sata sastojao se od elementarne igre u uvodnom dijelu u trajanju od 4 minute te općih pripremnih vježbi bez pomagala u pripremnom dijelu u trajanju od 8 minuta. Eksperimentalni dio obuhvaćao je u uvodnom dijelu kruženje zglobovima u mjestu te trčanje sa zadacima (klasično (naprijed-natraške), normalno s kruženjem rukama prema naprijed, natrag, zabacivanje potkoljenica, izbacivanje potkoljenica, visoki skip, bočno dokoračno, prekorak, zakorak s radom ruku, indijanac) u trajanju od 4 minute, a u pripremnom dijelu vježbe snage kroz kretanje (četveronožno kretanje – (upor ležeći prednji), naprijed, laganim trkom natrag, četveronožno kretanje – (upor ležeći prednji), natraške, laganim trkom natrag, četveronožno kretanje – (upor ležeći stražnji) noge naprijed, laganim trkom natrag, četveronožno kretanje – (upor ležeći stražnji) ruke naprijed, laganim trkom natrag, upor ležeći prednji – dijagonalno uzručivanje i zanoživanje na znak) te dinamičko istezanje u kretanju (pretklon ruke na ramenima – hodanje naprijed pa natrag, bočni stav (jedna ruka u uzručenju unutra druga u priručenju), drže se za ruke, unutrašnji okreti – naprijed-natrag, prednoženje priručenje dolje unutra, naizmjenično dijagonalno, prednoženje – zanoženje, odnoženje, prednoženje unutra-dijagonalno (ispred tijela i odnoženje) u trajanju od 8 minuta. Sva kretanja izvođena su na distanci od 20 metara, širina rukometnog igrališta, a ponavljana su jedanput. Eksperimentalni program proveden je u trajanju od 8 tjedana, 16 nastavnih sati. Prije programa i nakon programa klasična i eksperimentalna skupina testirana je testovima za provjeru sustava motoričkih sposobnosti koji su obuhvatili testove za procjenu fleksibilnosti (pretklon na klupici – PRK), koordinacije (poligon okretom – POO), repetitivne snage (podizanje trupa iz ležanja – PTL; čučnjevi – ČUČ) i eksplozivne snage ruku (bacanje medicinke s prsiju u stajanju – BMS) te su im prije početka programa izmjerene antropometrijske mjere visina i težina i posljedično iz toga izračunat indeks tjelesne mase (ITM).

Rezultati su obrađeni statističkim paketom Statistica 7.0. Za dobivene rezultate motoričkih sposobnosti izračunati su deskriptivni parametri, definirane su vrijednosti centralne tendencije i disperzivni parametri promatranog skupa varijabli. Normalnost distribucije provjerena je Kolmogorov-Smirnovljevim testom. Za testiranje razlika prije i poslije završetka programa kod eksperimentalne i klasične skupine korišten je t-test za zavisne uzorke. Sve metode su korištene uz nivo značajnosti $p=0.05$.

3. REZULTATI

U tablici 1 prikazani su osnovni deskriptivni parametri i rezultati razlika nakon provedenih različitih programa, eksperimentalnog i klasičnog, u uvodnom i pripremnom dijelu sata kod dvije skupine ispitanika. Ispitanici prosječne dobi od 14 godina, visine $171,1 \pm 8,9$, težine $59,6 \pm 9,3$ s indeksom tjelesne mase od 20,36 što spada u stanje normalne uhranjenosti (Mišigoj-Duraković, 2008). Iz rezultata je vidljivo da su se značajne razlike kod eksperimentalne skupine dogodile u dvije varijable za procjenu repetitivne snage trupa i koordinacije dok je kod klasične skupine došlo je do značajne promjene u varijabli za procjenu fleksibilnosti. Kod eksperimentalne skupine došlo je do povećanja rezultata u testu podizanje trupa iz ležanja za 4 podizanja i smanjenje vremena u testu poligon okretom za skoro 1 sekundu. Klasična skupina povećala je za 5,3 centimetara rezultat u testu pretklon na klupici.

Tablica 1. Prikaz deskriptivnih parametara eksperimentalne i klasične skupine i rezultati razlika prije i poslije završetka programa

Varijabla	AS	Min.	Maks.	SD	t	P
Eksperimentalna skupina N=15						
PRK i	46,40	36,00	56,00	5,88	-0,23	0,82
PRK f	46,53	33,00	56,00	6,91		
ČUČ i	50,73	40,00	64,00	7,31	-1,48	0,16
ČUČ f	52,29	40,00	65,00	8,94		
PTL i	48,07	33,00	66,00	8,72	-4,71	0,00
PTL f	51,86	36,00	70,00	10,32		
BMS i	7,55	5,50	10,00	1,26	-0,96	0,35
BMS f	7,72	5,60	10,00	1,34		
POO i	6,94	5,05	9,01	1,10	4,23	0,00
POO f	6,09	4,70	7,80	0,96		
Klasična skupina N=17						
PRK i	35,76	13,00	58,00	10,73	-3,19	0,00
PRK f	41,06	29,00	60,00	8,17		
ČUČ i	57,81	40,00	70,00	9,40	-1,27	0,23
ČUČ f	59,20	40,00	70,00	8,53		
PTL i	57,18	37,00	72,00	10,26	-0,79	0,44
PTL f	58,24	44,00	69,00	8,30		
BMS i	9,58	6,30	13,95	1,81	0,24	0,81
BMS f	9,50	6,40	12,20	1,43		
POO i	5,54	3,91	7,06	1,07	0,10	0,92
POO f	5,54	3,85	7,44	1,07		

AS = aritmetička sredina, Min. = minimalni rezultat, Maks. = maksimalni rezultat, SD = standardna devijacija, t-vrijednost, p = razina značajnosti

4. DISKUSIJA

Uvodni i pripremni dio sata tjelesne i zdravstvene kulture obično je kraći od predloženoga i najčešće se ne obraća dovoljno pozornosti „zagrijavanju“ (Štemberger i Krpač, 2009). Vodeći se osnovnim zadaćama uvodnog i pripremnog dijela sata u pripremi organizma na povećane napore u glavnom „A“ dijelu sata (Findak, 2001) primijenjenim sadržajima kod eksperimentalne skupine nastoji se utjecati na intenzifikaciju kroz efektivno vrijeme vježbanja. Deskriptivni pokazatelji kod eksperimentalne i klasične skupine pokazali su poboljšanje rezultata u svim mjernim testovima za procjenu motoričkih sposobnosti. Obzirom na početno stanje veće razlike dogodile su se kod eksperimentalne skupine. Dobiven značajan rezultat t-testa nakon eksperimentalnog programa u varijabli repetitivne snage (PTL) od prosječno 4 podizanja više i koordinacije (POO) za skoro 1 sekundu su donekle očekivani. Na promjene u repetitivnoj snazi utječe se sustavnim i kontinuiranim radom primjenom vježbi koje dodatno angažiraju miškulaturu trupa što je u eksperimentalnom programu i bio slučaj. Razlike u snazi nakon 8 tjedana kod grupa koje su vježbale dva puta i jednom tjedno u svojim istraživanjima dobili su Jeffrey i Michelli, 2001., Faigenbaum i sur., 2002. Značajno poboljšanje u testu koordinacije vjerojatno leži u strukturi vježbi primjenjivanih u uvodnom i pripremnom dijelu sata kod kojih je utjecaj na koordinaciju najizraženiji, naročito u pripremnom dijelu sata gdje je zastupljeno i motoričko učenje. Bolju iskorištenost vremena u pripremnom dijelu sat primjenom glazbenih sadržaja navode u svojim istraživanjima Prskalo i sur., 2005. te Badrić i sur., 2012, dok su značajne promjene u repetitivnoj snazi i koordinaciji primjenom skupnih metodičkih organizacijskih oblika rada u svom istraživanju dobili Bavčević i sur., 2006, u repetitivnoj snazi i fleksibilnosti primjenom različitih programa Vrbik i sur., 2010. Značajna promjena koja se dogodila kod klasične skupine u testu fleksibilnosti obzirom na početno stanje je poželjna jer se tim rezultatom približila eksperimentalnoj skupini. Utjecaj tih promjena ima ishodište u opće pripremnim vježbama bez pomagala čiji je cilj u istežanju, labavljenju i jačanju mišića (Findak, 2001).

5. ZAKLJUČAK

U ovom istraživanju promatrani su učinci dva različito koncipirana programska sadržaja bez tendencije uspoređivanja grupa zbog malog uzorka, različitih nastavnika koji drže nastavu, različitih nastavnih sadržaja koji su prethodili kao i različitog inicijalnog stanja motoričkih sposobnosti kod skupina. Primjenom ovog eksperimentalnog programa povećalo se efektivno vrijeme vježbanja i povećala transformacija promatranih motoričkih sposobnosti.

6. LITERATURA

1. Badrić, M., Prskalo, I., Meaški, I. (2012) Glazbeni sadržaj kao čimbenik intenzifikacije rada u pripremnom dijelu sata. U: Findak, V. (ur.): 21. ljetna škola kineziologa Hrvatske. Poreč, str. 90-95, Kineziološki fakultet Sveučilište u Zagrebu.
2. Bavčević, T., Babin, J., Vlahović, J. (2004) Skupni metodički organizacijski oblici rada kao značajan čimbenik razvoja nekih antropoloških obilježja kod učenica najmlađe školske dobi. U: Findak, V. (ur.): 13. ljetna škola kineziologa Hrvatske. Rovinj, str. 222-25, Hrvatski kineziološki savez.
3. Bavčević, T., Babin, J., Prskalo, I. (2006) Complex group organizational forms-an optimizing factor in Physical education instruction. *Kinesiology*, 38(1), 28-39.
4. Faigenbaum, A.D., Westcott, Milliken, L.A., LaRosa-Loud, R., Burak, B.T., Doherty, C.L., Westcott, W.L. Comparison of 1 and 2 days per Week of Strength Training in Children. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 73(4): 416-424, 2002.
5. Findak, V. (2001) Metodika tjelesne i zdravstvene kulture. Zagreb: Školska knjiga.
6. Findak, V., Prskalo, I., Pejčić, A. (2003) Additional exercise as an efficiency factor in physical education lessons. *Kinesiology* 35(2), 143-54.
7. Jeffrey, A.G., Michelli, L.J. Strength training for Children and Adolescents. *J AM Acad Orthop Surg*. 9(1): 29-36, 2001.
8. Mišigoj-Duraković, M. (2008) Kinantropologija. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
9. Prskalo, I., Babin, J., Bavčević, T. (2010) Metodički organizacijski oblici rada i njihova učinkovitost u kineziološkoj edukaciji. *Metodika*, 11(1), 34-43.
10. Prskalo, I., Faludi, L., Ružić, E. (2005) Optimalizacija pripremnog i glavnog „A“ dijela sata tjelesne i zdravstvene kulture. U: Findak, V. (ur.): 14. ljetna škola kineziologa Hrvatske. Poreč, str. 115-18, Kineziološki fakultet Sveučilište u Zagrebu.
11. Prskalo, I., Findak, V. (2003) Metodički organizacijski oblici rada u funkciji optimalizacije nastavnog procesa. *Napredak*, 144(1), 53-65.
12. Štemberger, V., Krpač, F. (2009) Optimizing physical education lessons in the second and third triennium of elementary school. *Acta kinesiologica*, 3(2), 26-30.
13. Vrbik, I., Čizmek, A., Jenko Miholić, S. (2010) Effects of different curricula and class fund on motor abilities changes. U: Prskalo, I., Findak, V., Strel, J. (ur.): The 4th International Conference on Advanced and Systems Research. Zagreb, str. 165-75, Učiteljski fakultet Sveučilište u Zagrebu.